Gândire critică și etică academică

Seminar 7

Desfășurare seminar

1	Gândirea morală
2	Etică și moralitate
3	Raționamentul moral
4	Principii, valori, reguli morale

INTRODUCERE ÎN GÂNDIREA MORALĂ

etica sau morala?

ēthikós	moralis
êthos	mores
caracter	comportament
constiinta	asteptare sociala
scop	norma
teleologic	deontologic
Aristotel	Kant

Același domeniu de reflecție.
Ambele se referă la ce este considerat bun și ce este necesar ca obligatoriu.

ETICA
studiul moralității

normativa — identifică, justifică, prescrie normele morale (marile teorii etice)

aplicata — aplicarea teoriilor și normelor generale la contexte particulare

meta-etica — analiza limbajului, a logicii discursului moral și a cunoașterii morale

descriptiva — studiul factual, științific al conduitei și opiniilor morale

Fenomen social real al vietii (moravuri), inglobeaza coduri morale, obiceiuri, virtuti morale, principii, datorii...

Norme de conduită corectă și incorectă atât de larg împărtășite de oameni încât formează un consens social (standarde de conduită)

MORAL
cunoaste legea si o respecta

ACTIV

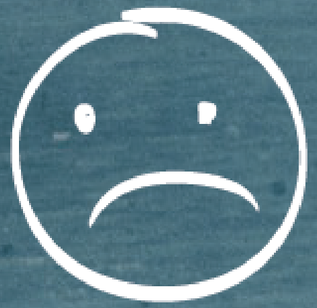

IMORAL
cunoaste legea si NU o respecta

ACTIV

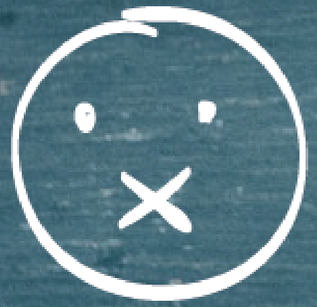

AMORAL
indiferenta fata de lege
nestiinta, indiferenta, necredinta

PASIV

Am ajutat o persoană vârstnică să își care bagajul.
(acțiune morală)

Am mințit-o pe cea mai bună prietenă.
(acțiune imorală)

Am pornit laptopul de dimineață.
(acțiune amorală)
! În funcție de context, poate fi morală sau imorală:
a) am trimis un mesaj de încurajare
b) am scris niște comentarii care îndeamnă la ură

Discutie:

1. Ai un coleg, dintr-un an mai mic, care are dificultăți în a înțelege cerințele și tema unei lucrări de seminar, riscând astfel o notă foarte proasă. Situația sa materială nu e deloc bună, iar o medie scăzută l-ar pune în postura de a risca pierderea bursei sau a locului din cămin. Tu ai absolvit deja respectivul curs cu notă maximă și a fost unul dintre preferatele tale. Prin urmare îți ajuți colegul, prin discuții și sugestii de lectură, să înțeleagă mai bine materia și, astfel, să scrie o lucrare mai bună.
2. Aceeași situație. Ceea ce faci tu este diferit. Decizi să îți ajuți colegul, oferindu-i lucrarea ta din anii trecuți, pe care să o predea la seminar ca fiind a sa. Probabil va lua o notă mai bună (să zicem, de pildă, că profesorul de la seminar s-a schimbat între timp, deci șansele să fie sesizată problema sunt mici).

Sunt echivalente situațiile? Sunt ambele acțiuni morale?

Principii, valori, reguli morale

VALORI: standarde ale binelui pe care le asumăm la nivel individual sau comunitar. Ne ajută să evaluăm comportamente, oameni, situații; ne afectează deciziile; sunt influențate de personalitatea noastră, de experiență, de cultură.

- valori personale (standarde pentru propriul mod de viață)
- valori estetice (standarde pentru frumos)
- valori morale (standarde pentru bine)

PRINCIPII: enunțuri de maximă generalitate, care își propun să încapsuleze cerințe considerate fundamentale ale umanității; fixează, prin enunțuri, cerințe generale ridicate de aderența la o valoare.

REGULI: sunt mai bine specificate și mai precise decât principiile; prescriu calea de urmat într-o situație dată; sunt particulare.
(Regula consimțământului informat în cercetarea pe subiecți umani este o particularizare a principiului moral al respectului pentru demnitatea umană.)

Principii, valori, reguli morale

VALORI:
Libertatea este o valoare importantă a vieții academice.

PRINCIPII:
Tratează umanitatea, atât în persoana ta, cât și în persoana altora, întotdeauna ca scop în sine, și niciodată doar ca mijloc.

REGULI:
Să nu furi!

Moralitate, legalitate, religie

MORALITATE:
Ce acțiuni sunt bune în sine? Ce datorii morale avem? Cum arată un om virtuos? Corespunde unor enunțuri normative despre ce trebuie sau ce nu trebuie să se întâmple, despre ce e bun sau rău/ corect sau greșit.

LEGALITATE:
Codifică și impun prin sancțiuni juridice o serie de reguli considerate a fi esențiale pentru bunul mers al unei societăți. În condiții ideale, ceea ce este legal este și moral.

RELIGIE:
Ce se întâmplă cu noi după moarte? Există o divinitate dincolo de lumea în care trăim? Cine este adevăratul dumnezeu?

Persoana. Responsabilitate și autonomie

PERSOANA:
Ființă care posedă rațiune, fără să înțelegem prin asta simpla inteligență sau capacitate de a face calcule, ci este avută în vedere capacitatea de a fi autonom. Ființa autonomă nu se ghidează doar după impulsuri, ci și după deliberare rațională, proces prin care ne stabilim singuri scopurile acțiunilor și le evaluăm critic. Ceea ce permite capacitatea de exercitare a autonomiei este capacitatea de a fi conștienți de propriul sine.

RESPONSABILITATE ȘI AUTONOMIE:
Responsabilitatea este legată de o anumită doză de autonomie decizională; o decizie autonomă este o decizie care îți aparține. A fi auto-nom (*autos, nomos*) înseamnă a-ți da singur regulile. Dar autonomia nu e același lucru cu anarhia morală. Nu înseamnă a-ți da orice reguli care îți convin sau îți aduc avantaje la un moment dat.

PRINCIPII ETICE

propozitii morale elementare care constrâng, universal, conduita

Principiul respectului DEMNITAȚII fiintei umane

Principiul sacralitatii vietii - omul ca Imago Dei

Principiul autonomiei - (originea in teoria lui Kant): recunoaste dreptul persoanei umane, ca valoare suprema, de a alege, de a actiona, de a-si face planuri de viata bazandu-se pe propriile valori si sisteme de credinta

Principiul utilitatii - persoana ca fiinta capabila de suferinta; au demnitate toate fiintele capabile de simtire, inclusiv animalele.

Principiul respectului omului ca purtator al genomului uman

Principiul EGALITAȚII

Toți oamenii sunt egali.

Egalitate categorială / de insușiri, ontologic / empiric

Idealul moral al egalității se bazează pe egalitatea categorială (aparținem aceleiași categorii de ființe, împărtășim aceeași demnitate de a fi oameni).

1	2	3	4	5
VALORI →	PRINCIPII →	NORME →	DREPT →	LEGE
realităţi latente, interioare omului, larg împărtăşite, impuse de conştiinţă şi de societate	propozitii fundamentale, servesc ca baza si guverneaza atitudini si comportamente	reguli, prescripţii care reglează comportamentul; tipuri: interdicţii, recomandări, moduri de a face	ce este permis sau datorat oamenilor; structureaza continutul legilor	regleaza actiunile; constrang prin pedeapsa

Principiile sunt intemeiate pe valori.
Din principii deriva reguli morale (datorii).
Corelative regulilor sunt drepturile morale (la viata, la demnitate, la fericire, la integritate).

⑤ LEGE – Legea invatamantului (Cod Civil)
Art. 5 (1) Cetatenii au drepturi egale de acces la toate nivelurile si formele de invatamant, indiferent de conditia sociala si materiala, de sex, rasa, nationalitate, apartenenta politica sau religioasa.

④ DREPT – Dreptul la învățătură (Constitutia)
Art.32 (1) Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instrucție și de perfecționare.

③ NORMA – Accesul la cunoastere nu trebuie ingradit.

② PRINCIPIU – Cunoasterea este buna.

① VALOARE – Cunoasterea (identitatea spirituala)

Raționamentul moral

procesul prin care facem diferența intre ce este corect și greșit dpdv moral, adică intre bine si rau, folosind LOGICA

CE CRED? DE CE? CUM?

OPINIE → **ARGUMENT** → **RAȚIONAMENT** → **CONCLUZIE**

- **OPINIE**: trebuie demonstrată pe baza unui argument
- **ARGUMENT**: temeiuri și dovezi care susțin opinia. Moral: influențează comportamentul (termeni evaluativi)
- **RAȚIONAMENT**: sir de argumente, proces prin care încercam să facem diferența bine/rău
- **CONCLUZIE**: ce trebuie/ce e bine să facem, cum trebuie să acționăm.

Un argument moral ajunge la o concluzie morală pe baza unui raționament moral.

Raționamentul moral

ARGUMENTAREA MORALĂ:
Putem recunoaște un argument moral după termenii evaluativi: bun, rău, corect, greșit, suferință, cruzime, compasiune, inuman, umilință etc.
Un argument moral sfârșește într-un imperativ, recomandare sau permisiune despre cum să acționăm. Ne spune ce obligații avem, ce este frumos să facem, ce libertăți avem.

*Nu toți termenii evaluativi sunt de natură morală: mașină bună vs. părinte bun
*Nu este suficient ca un argument moral să sfârșească într-un imperativ sau recomandare morală. Este nevoie să ne uităm la natura raționamentului care susține un pdv privind moralitatea comportamentelor.

Tipuri de enunțuri

ENUNȚURI NORMATIVE VS ENUNȚURI FACTUALE:
Sunt independente într-o oarecare măsură; nu putem susține o teză morală doar cu premise factuale.
EROAREA NATURALISTĂ: nu putem deriva un „trebuie” dintr-un „este”.

1. Nu este greșit să fii egosit pentru că toată lumea este egoistă.
2. Femeile ar trebuie să stea acasă și să îngrijească copiii pentru că așa spune tradiția.
3. Prostituția trebuie legalizată pentru că astfel crește bugetul din taxe și impozite.

Care sunt asumpțiile valorice care susțin aceste argumente?

Tipuri de argumente morale

BAZATE PE PRINCIPII MORALE:
Cel puțin două premise, una despre caracteristicile unei acțiuni, alta despre un principiu moral cu privire la statutul acelor trăsături.
a. Să copiezi la examen este nedrept și necinstit. Este greșit să faci ceva nedrept și necinstit. Este greșit să copiezi la examen.

PRINCIPIUL VĂTĂMĂRII: se referă la scopul libertății ca valoare și spune că oamenii ar trebui să fie liberi să facă ce vor atât timp cât nu fac rău altor oameni. Cum determinăm dacă principiul e acceptabil? Arătăm că derivă dintr-un principiu de bază pe care îl acceptăm: libertatea este o valoare importantă pentru noi. Principiul vătămării maximizează gradul de libertate, atât timp cât nu lezează libertatea altor oameni.

Tipuri de argumente morale

BAZATE PE ARITMETICĂ MORALĂ:
Facem bilanțul temeiurilor, rațiunilor care susțin argumentul de cele care îl resping. Este dificil de determinat cu precizie. Evaluarea consecințelor este o cale de a face bilanțul.

BAZATE PE DREPTURI:
Drepturi absolute: la viață, la libertate, la securitate
Ne protejează interesele; majoritatea drepturilor nu sunt absolute, există restricții (nu pot să mă folosesc de bicicleta mea pentru a intra în oameni).
Dreptul la X nu garantează că cineva este responsabil să îmi ofere X. Am dreptul să călătoresc în afara granițelor, dar asta nu înseamnă că statul trebuie să îmi cumpere bilet de avion.

PRIN ANALOGIE: comparăm situații similare; atenție la analogii! Lucrurile comparate nu sunt întotdeauna similare.

MODELUL LUI JAMES REST (1983)

1. **sensibilitatea morala**, „capacitatea de a vedea o dilema etica, inclusiv modul în care acțiunile noastre ii vor afecta pe alții"
2. **judecata morala**, „capacitatea de a raționa corect despre ceea ce „trebuie" facut într-o situație specifica"
3. **motivația morala**, „un angajament personal față de acțiunea morală, acceptând responsabilitatea rezultatului"
4. **caracterul moral**, un fel de curaj de a face ce trebuie, in ciuda ispitelor.

BUSOLA MORALA

INTUITII

pot fi influentate de reactii emotionale fara relevanta morala

REGULI

acceptare necritică, în baza unor rezultate favorabile

TEORII ETICE

Sistematizează experiența morală, extrag principii generale.

Încearcă să evite erorile intuițiilor și limitele autorității regulilor.

Citiți următoarele dialoguri și formulați principiile morale mai generale la care Jill ar putea apela. Gândiți-vă la posibile excepții.

Jack: Nu voi veni la petrecere cu tine.
Jill: Dar ar trebui să vii, căci mi-ai promis.

•

Jill: O să cânt la tobe în camera mea.
Jack: Vei deranja vecinii.
Jill: Dar este apartamentul meu!

•

Jack: Uite, o umbrelă! Plouă, așa că hai să o luăm.
Jill: Dar nu e a noastră și nu i-am cerut voie proprietarului.

Evaluați argumentele:

a. A omorî copii reprezintă o crimă.
Însă avortul nu e același lucru cu a omorî copii.
Deci avortul nu este o crimă.

b. Avem dreptul să vorbim vulgar.
Deci este drept să vorbim vulgar.
Având în vedere că trebuie să facem ce este drept,
rezultă că trebuie să vorbim vulgar.

David este un relativist moral. Este consistentă poziția lui? De ce da sau de ce nu?

Cred că luptele de coridă sunt crude și rele din punct de vedere moral. Dar ceea ce este rău din punctul meu de vedere nu trebuie să fie rău relativ la standardele altora. Există mulți oameni care apreciază luptele de coridă, însă eu cred că ar trebui să le respect punctul lor diferit de vedere. Luptele de coridă nu sunt rele din perspectiva lor și asta e tot ce pot să spun.

Discutați critic:

a. „Dacă Dumnezeu nu există, atunci totul este permis, și dacă totul este permis, înseamnă că suntem pierduți.“ (Dostoievski, Frații Karamazov)

b. Adolf Eichmann, responsabil pentru conducerea și organizarea genocidului nazist împotriva evreilor, susținea în fața tribunalului din Ierusalim că ar fi avut o conștiință încărcată dacă nu ar fi făcut așa cum i s-a ordonat.

c. Dumnezeu poruncește o acțiune pentru că este morală sau o acțiune este morală pentru că Dumnezeu o poruncește?